

Дону, их военную активность. Теперь и в нападениях на османский Азов донцы склонны видеть экономическую составляющую, часто конфликты с турками вызваны причинами, не связанными с внешнеполитическими интересами России. Упомянутое выше недовольство казаков, порождённое ограничениями со стороны Российского государства, совпало во времени с таким явлением как “донской раскол” – когда в истории донского казачества началась первая (по Н.А. Мининкову) “братоубийственная война”. Рубеж 1680-х – 1690-х гг. станет очередным переломным этапом в развитии донского казачества, часть которого предпочтёт перейти в крымское подданство [12]. Полагаем, что для всестороннего анализа причин, приведших к такому повороту событий (как проявлению более масштабного конфликта казаков с Россией) необходимо обращение к проблеме политических и иных контактов Войска Донского с государствами Европы и Востока (Речью Посполитой, Османской империей, Крымским ханством).

Источники и литература

1. Акты, относящиеся к истории Войска Донского, собранные генерал-майором А.А. Лишиным. – Новочеркасск, 1891. – Т. 1.
2. Российский государственный архив древних актов (далее – РГАДА). – Ф. 111. – Оп. 1. 1685 г. – Д. 3.
3. Пронштейн А.П. Земля Донская в XVIII веке. – Ростов на/Д., 1961.
4. РГАДА. – Ф. 111. – Оп. 1. 1685 г. – Д. 4.
5. Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XVII в. / Отв. ред. Г.Г. Литаврин. – М., 2001. – Ч. II.
6. РГАДА. – Ф. 111. – Оп. 1. 1685 г. – Д. 7.
7. Сухоруков В. Историческое описание Земли Войска Донского / Комментарии, дополнения, вступ. статья Н.С. Коршикова и В.Н. Королёва. – Ростов на/Д., 2001.
8. РГАДА. – Ф. 111. – Оп. 1. 1685 г. – Д. 9.
9. Рябов С.И. Донская земля в XVII веке. – Волгоград, 1992.
10. РГАДА. – Ф. 111. – Оп. 1. 1685 г. – Д. 6.
11. Таирова-Яковлева Т. Мазепа. – М., 2007.
12. Сень Д.В. Крымское ханство и казачество в последней четверти XVII – начале XVIII века: отношения в контексте международной политики (на примере донских и запорожских казаков) // 350-lecie unii hadziackiej (1658-2008) / Pod. red. Teresy Chynczewskiej-Hennel, Piotra Krolla i Mirosława Nagielskiego. – Warszawa, 2008.

Summary

The article is dedicated to the some aspects of political statute of Don cossacks after Bakhchisarai agreement in 1681.

В. А. Брехуненко

УКРАЇНСЬКЕ ТА ДОНСЬКЕ КОЗАЦТВО В ІСТОРІОГРАФІЇ

Проблема причетності українських козаків до генези донського козацтва має давню історіографічну традицію. Перші судження з цього приводу з'являються ще в XVIII ст., відколи започатковуються студії з генези донського козацтва. Той таки батько російської історіографії В. Татищев побачив, наприклад, у донських верхових козаках нащадків порубіжних мешчерських козаків, а низових донців виводив від п'ятитисячного загону запорожців, який під орудою князя Михайла Вишневецького ходив у 1570 р. під Астрахань, а на зворотньому шляху осів у пониззі Дону, заснувавши м. Черкаськ – майбутню столицю Війська Донського [1, с.168-169]. Дещо пізніше з В. Татищевим повністю погодився І. Болтін [2, с.342-343].

Власне В. Татищеву і належить першість у порушенні питання щодо причетности українського елементу до зародження донського козацтва. А вже невдовзі О. Рігельман доходить до крайньої позиції: “З цих часів і згаданим порядком донські козаки від українських черкаських козаків дійсно початок свій беруть на Дону і перше місто своє вище Азова у 50-ти верстах на правому боці ріки Дону на острові по йменню колишнього свого міста Черкаси Черкаський побудували, а по ріці Дону донськими козаками назвалися, а не так, як вони про себе байкують” [3, с.7].

Не забракло й протилежної версії. У 1834 р., за 12 років до того, як дослідження О. Рігельмана стало історіографічним фактом, побачила світ “Історія Донського війська” В. Броневського, де автор повністю ігнорує вплив українського та тюркського чинників, вважаючи донських козаків “безпосередньо російськими вихідцями, котрі не змішалися ні з первісним населенням Дону, ані з якими іноплеменцями”. За іронією долі, В. Броневський сприйняв тезу В. Татищева про походження донців від мешчерських козаків, які якраз і були переважно тюрками за походженням.

Інша недоречність полягала у витлумаченні факту зникнення ординських та азовських козаків, які тирлувалися на донських теренах, звичайнісіньким розсіюванням без жодного сліду. Згідно з В. Броневським, одна тільки поява на Дону вихідців із московсько-рязанського прикордоння автоматично спричинює розпорошення попередніх ватаг. До позитивів, однак, слід віднести те, що дослідник покладає виникнення властиво донського козацтва на 20-30-ті рр. XVI ст., бо з 30-х рр. дійсно позачинає витворюватися зав'язь донського козацького організму [4, с.43].

Поруч з Україною – і російськоцентричними схемами постає ще одна – тюркоцентрична. Піонером тут можна вважати М. Карамзіна. Не переймаючись з'ясуванням генези донського козацтва спеціально, видатний російський історик початку XIX ст. мимохіть назвав донських козаків "сумішшю європейців з азійськими рисами", до того ж рахував безсумнівною, що козаки "раніше називались азовськими" [5, с.86]. Незважаючи на усю неприйнятність такого жорсткого припасовування до азовського фактору, заакцентування уваги на цьому – досі ніким не поміченому складнику – варте відзначення.

Наступним, хто побіжно торкався генези донського козацтва, став А. Скальковський. Хронологічну межу виникнення донської спільноти дослідник відсовує на початок XVI ст., а то й на раніші часи, бо у 1500-1515 рр. як українське, так і донське козацтво буцім виходять з ембріонального стану, і слід вести мову вже про "появу історичну й політичну у взаєминах з урядом, у вигляді війська, що вже виконувало певну службу і втіленого в, так би мовити, общину". Тим самим початки донської козащини мусять ховатися принаймні у 80-90 рр. XV ст., і то дійсно було б практично одночасне зародження обох козацтв, або поява донського у стислім часі після українського, на чому так твердо наполягав А. Скальковський і що амбітно вважав за аксіому, яку майбутні дослідження мають тільки підкріпити [6, с.31].

Однак ця програмова теза дослідника швидко втрачає свою аксіоматичність при першому-ліпшому зверненні до наявного корпусу джерел, до чого, зрештою, закликав, і, цілком слушно, сам А. Скальковський. Навіть українському козацтву на початку XVI ст. не був притаманний у повному обсязі той комплект властивостей, яким наділяв його А. Скальковський. А козацтво донське за найоптимістичніших прогнозів могло набути подібної суми характеристик хіба що під кінець XVI ст. Вельми сумнівне й інше твердження – про тотожність донців і запорожців "щодо їхнього початку".

Втім, хибні завваги А. Скальковського сусідять зі справді плідною думкою про причетність українських козаків до самоорганізації донців і витвору Війська Донського (донська громада "політично утворилася за запорізьким зразком і з тією ж метою"). Блискучий згодом А. Скальковського набуває тим більшої ваговитості, що довго залишався непоміченим, а відтак не був освоєний історіографією, доповнившись лише спорідненою тезою О. Гермайзе, що українське козацтво тяжіло до Дону, бо там теж "можна було доходити певних успіхів у розвиткові козацької організації" [7, с.112]. А назагал, відтіснивши на задвірки обидві ідеї, гору взяв нахил до обтічних формул на кшталт кулішевої "з донськими козаками було у них [запорожців – В.Б.] багато спільного" [8, с.90] або трафаретного, хоча й не позбавленого рації, штампю недавніх часів про етнічну та соціальну близькість донців і запорожців. У кращому випадку мова велася про вплив українського козацтва на становлення донської вольниці, як це робив, наприклад, у своєму двотомнику один із найретельніших дослідників історії Дону В. Сухоруков.

На думку В. Сухорукова, донське козацтво "склалося початково із втікачів з різних російських, а найбільше українських міст". Долучення тюркської та української домішок відбувається вже описі виникнення зав'язі донського козацтва як такого [9, с.12]. Хронологічні рамки генези донської козащини дослідник обмежує зламом XV-XVI ст., однак, на відміну від А. Скальковського, вважає, що тільки ближче до середини XVI ст. відбувається певна консолідація козацьких ватаг. Цінною й начасною була вимога В. Сухорукова розрізнити в московських джерелах властиво донських козаків і тих городовиків, які для промислів і служби виходили на Дон і прозивалися на цій підставі донськими. Також до безсумнівних заслуг дослідника належить зарахувати впровадження до наукового вжитку низки документальних джерел, які посутньо розширили уявлення про історичні процеси, що мали місце на Донщині та московському прикордонні в середині XVI ст. і заклали основи документальної частини джерельної бази на майбутнє, тоді як найбільший внесок у формування наративної складової зробив М. Карамзін, який у примітках до "Історії держави Російської" видрукував розлогі витяги з Никонівського, Синодального та Архівного літописів.

Один із помічників В. Сухорукова з підготовки "Історичного опису..." М. Пудавов спромігся на власну студію, що обіймала історію донських козаків до кінця XVI ст. При цьому генезі донського козацтва надавалася особлива увага. Дослідник відмовляється від статичного підходу і намагається простежувати процес витвору донської вольниці в його еволюції. Досить ретельно аналізуються джерельні згадки про ординських та азовських козаків, виходячи на Дон городових козаків із українського та московсько-рязанського прикордоння. М. Пудавов першим відзначив появу українських козаків у пониззі Дону вже на початку XVI ст. та слушно заакцентував увагу на

українському походженні відомої з середини XVI ст. донської топоніміки (містечко Черкаськ, Монастирський острів, Черкаські гори) [10, с.163-164]. У підсумку М. Пудавов чи не найретельніше в історіографії підійшов до з'ясування проблеми. Його візія пластична й позбавлена таких відвертих недоречностей, як, приміром, схеми В. Броневського чи А. Скальковського.

Первісне ядро донського козацтва, за М. Пудавовим, як і за М. Карамзіним, склали азовські козаки. До них "опісля привалили сюди [на Дон – В.Б.] черкаси і козаки московської Русі". При цьому українське козацтво колонізувало переважно низові терени впритул до Азова. Наприкінці 30-х рр., на думку дослідника, "стани і зимівники черкасів на Дону вже закріпилися твердо". Але тільки ближче до середини XVI ст. розпочинається витвір властиво донського козацтва на середньому Дону, у чому українські козаки теж взяли певну участь. М. Пудавов, таким чином, доходить відправного висновку про радикально важливу роль українського елемента на етапі зародження донської козащини.

Натомість вплив російського струменя зводиться до допоміжного: "Черкаси, кияни, севрюки становили більшість у зародку товариства і стояли на чолі його". Ще одним важливим моментом було справедливе визнання наявності міцної тюркської підкладки. Посутні заперечення викликають, однак, тези про виключно важливу роль азовців, виникнення у середині XVI ст. духовної єдності "козацтва Дніпра, Дону і Волги" на ґрунті переконання про необхідність служіння московському цареві, а також ні на чім не зіпертий висновок щодо виконання Доном у 1555-1565 рр. функції об'єднавчого центру для усього козацтва.

У цілому ж пудавівська концепція генези донського козацтва стала найвищим досягненням історіографії XVIII – початку XX ст. Опрацьована у середині 50-х рр., вона значно переважала своєю обґрунтованістю попередні і наступні схеми, а поруч із цим відкривала широкі можливості для свого удосконалення. Ані екскурси у початки донського козацтва Д. Іловайського [11, с.380-382], ані спроби дослідників донської історії К. Абази, В. Бикадорова, А. Савельєва, П. Сахарова [12, с.1-7; 13, с.12; 14, с.1-3; 15, с.41] не відзначалися тією зануреністю в проблему і тим прагненням врахувати максимальний комплекс факторів, що відбилися на формуванні донського козацтва. Крім усього, перелічені дослідники понад міру увипуклювали роль російського етнічного елемента. Фактично тільки П. Сахаров визнав присутність впливу української хвилі [15, с.45] та ще з неназваних постатей М. Костомаров, кинувши ніяк не прокоментовану тезу про те, що "малоросійська людність брала участь у його [донського козацтва – В.Б.] закладці і вихованні" [16, с.6]. Не обійшлося і без відверто хибних тверджень, як-от про несамобутність організаційних клітин українського козацтва: "вони [українські козаки – В.Б.] йшли протореним історичним шляхом слідами старішої (!) донської гілки".

На початку 20-х рр. XX ст. проблема генези донського козацтва порушується С. Сватиковим. Його візія генетично пов'язана зі схемами В. Сухорукова та М. Пудавова й посідає проміжне місце. Зокрема, слідом за В. Сухоруковим, констатовано відносну "пустельність" донських теренів ще у 20-ті рр. XVI ст., применшено, але й не відкинуто зовсім роль українських козаків [17, с.12]. По-сухоруковському сформульовано висновок про те, що "у пониззі Дону до складу Війська Донського ввійшла досить помітна група малоросів, яка швидко розчинилась у великоросійській масі". Рівночасно, як і М. Пудавов, В. Сватиков – прихильник думки про оформлення донського козацького організму ближче до середини XVI ст., а саме у 30-40 рр. А до власних сватиківських надбань належить вельми слушне відмежування появи донської козащини від утворення Війська Донського. Проте не аргументовано постановля останнього, слідом за П. Сахаровим, віднесене до середини XVI ст.

Після оприлюднення візії С. Сватикова знову накочується хвиля невиправданого ігнорування ролі неросійських етнічних струменів у генезі донської козащини. По суті, напрацювання у цій царині М. Пудавова та інших відкидається повністю.

Намір оминати дразливі місця, а також нахил до обтічних формул помітні вже у такого проникливого дослідника, як О. Гермайзе. В цілому визнаючи слушність зауваг М. Пудавова щодо проникнення українських козаків на Дон ще у першій третині XVI ст., О. Гермайзе жодною мірою не припускає участь українського елемента у козакотворчих процесах, окрім того, категорично заперечує таку можливість взагалі. Аргументи О. Гермайзе аж ніяк не можуть бути визнані вдалимими (у джерелах запорожців, що перебували на Дону, завжди відмежовували від тубільного елемента; турки і татари розрізняють українських і донських козаків) [7].

У подальшій історіографії український чинник майже не береться до уваги. З 30-х рр. зусиллями І. Бикадорова [19, с.9; 20], М. Волинкіна [21, с.62] та В. Мавродіна [22, с.239-261] набуває другого дихання "бродницька теорія" походження донського козацтва. Подібної точки зору дотримувався Д. Іловайський [11]. У концепційному вигляді візія постає у працях Є. Савельєва та І. Бикадорова [18, с.1-2; 19; 20].

Обидва дослідники безапеляційно вважають Донську землю коліскою козащини як явища, а донських слов'ян-бродників – генетичними попередниками майже усіх відомих на середину XVI ст.

козацьких спільнот. Є. Савельєв називає донських козаків “споконвічними мешканцями берегів Азовського й Чорного морів, і долішнього Дону”. Фантастичною виглядає версія дослідника, згідно з якою варяги – ніхто інші як донські козаки, що переселилися на північ. У XIV-XV ст. розпорошене донське козацтво вже буцім злітається на свою давню батьківщину і відтоді постає під чотирма назвами: азовські козаки, українські козаки, рязанські козаки й новгородські повольники з Волги. Далі процес витвору нової генерації донського козацтва відбувається наступним чином: рязанські козаки на початку XVI ст. закозачують землі по середньому Дону, натомість азовські в 30-40-ві рр. вкупі з севрюками й білгородськими козаками обсядають низові терени, де у 1559 р. з'являється й частина українських козаків, що прийшла з Д. Вишневецьким .

При усій своїй неоконкретності схема Є. Савельєва не позбавлена, однак, і кількох плідних спостережень. Так, справедливо піддається рішучому сумніву першорядність ролі великоросського етносу в генезі донського козацтва, визнається, хоча й несвідомо, перехрещення у XVI ст. на Дону різноетнічних потоків, слушно підкреслюється існування відмінностей між субстратами низового і верхового козацтва.

Концепція І. Бикадорова у своїх вузлових моментах поглиблює савельївську і так само містить не менше надуманих елементів. Передовсім І. Бикадоров конкретизує тезу свого попередника про споконвічність осібно донського слов'янського організму (козацтва), наголошуючи, що слов'яни жили на Дону і до нашої ери під іменем скіфів, а при хозарах немовби були постійним прикордонним військом. Дослідник відкидає можливість зникнення прямих нащадків цих слов'ян-бродників у будь-якій ділянці Дону до кінця XIV ст. За І. Бикадоровим, Донська земля пустіє тільки на зламі XIV-XV ст. у зв'язку з побищем тут Тимура і Тохтамиша. Бродники затримуються лише у пониззі – біля Азова (стають азовськими козаками) – і по Хопру та Медведиці, а більша частина відходить (до московсько-рязанських “україн”, Подніпров'я і навіть до Криму та Новгороду). Від цих вихідців і походять різні гілки козацтва: татарська, українська, рязанська, городецька та ін.

У річищі візії Є. Савельєва І. Бикадоров вважає, що з XVI ст. під впливом занепаду Великої Орди розпочинається зворотній рух на Дон і відомі з джерел середини XVI ст. козаки – це прямі нащадки бродників. До всього посилюється категоричність висновків. Зазначається, наприклад, що бродники повністю зберегли на московських теренах свою етнічну чистоту, свою відмінну від великоросійськості слов'янськість і взагалі не могли асимілюватися з великоросами жодною мірою (над шансами заховання самості гілками донських бродників, які опинилися в Україні, Криму та Азові, І. Бикадоров, правда, не розмірковує). Причина такої цнотливості бродників на московсько-рязанському прикордонні, всупереч численним прикладам етнічної мішанини зі світової історії, вбачається у тому, що бродники “були особливою від великоросів народністю з особливою ідеологією, психологією, побутом, ратною діяльністю” [19; 20].

Витвір Війська Донського як військово-територіальної структури голослівно кладеться на 20-30-ті рр. XVI ст. Влиття до донського організму української крові допускається тільки з 70-х рр. XVI ст., а проникнення до лав донського козацтва великоросів, на думку І. Бикадорова, до середини 30-х рр. XVII ст. взагалі не виходить за межі одиничних випадків.

Водночас, як і у схемі Є. Савельєва, сумнівні, м'яко кажучи, твердження переплітаються з думками, котрі заслуговують на пильну увагу, як от: тези про те, що “Запорозьке військо для Донського було ближчим, ріднішим, ніж Московська держава”, про неможливість витвору донського козацтва виключно росіянами. У підсумку ж схема І. Бикадорова не прикувала до себе уваги і промайнула майже непоміченою. Надалі прихильники “бродницької теорії” обсядають поміркованіші позиції і ведуть мову про бродників як про лише своєрідний прототип донського козацтва [23, с.102-104; 24, с.3-4; 25, с.10; 26, с.163-167,173].

Натомість під впливом уніфікованого втискування усього розмаїття проявів всесвітнього історичного процесу у заскорузлі рямці суцільної боротьби класів поширюється невинуватене витлумачення появи донського козацтва як висліду втеч на терени Дону від гніту кріпосників найволелюбніших представників народних мас. Ця візія швидко набуває ознак “офіційного бачення” [27, с.235], бо водночас відповідала й іншій стрижневій умові, навіяній на цей раз вже імперським буттям, – полегшувала протягування односторонньої думки про генезу донського козацтва як творіння виключно великороської народної стихії. “Донське козацтво було плоть від плоті, кров від крові російського народу”, – ця теза Б. Луніна у 40-70 рр. стає провідною ниткою екскурсів у початки донського козацтва і не зустрічає в радянській історіографії принципових застережень (долучення до козакотворчого процесу інших етнічних елементів допускається лише після відбрунькування питомо донського козацького організму) [24, с.4]. Деякі розбіжності виникали тільки при датуванні самої появи донського козацтва. Так, Д. Мишко веде мову про злам XV-XVI ст. [28]. М. Нікітін, С. Тхоржевський [29, с.169-172; 30, с.10] та О. Пронштейн розтягують генезу на усю першу половину XVI ст., справедливо підкреслюючи, що на Дону до середини XVI ст. не простежується ознак осілого життя. Останній дослідник також піддавав аргументованій критиці

"бродницьку теорію" і слушно вважав добою завершення витвору Війська Донського як військово-політичної структури початок XVII ст. [26, с.4].

Назагал, отже, генеза донського козацтва й причетність до неї різних етнічних спільнот, незважаючи на поважну історіографічну традицію, так і не стала предметом спеціального всебічного дослідження. А в останні шістдесят років взагалі домінує спрощений підхід, що стало помітним кроком назад навіть порівняно зі здобутками XIX – початку XX ст. Спектр наявних візій щонайширший: від абсолютного заперечення впливу неросійських елементів до не менш категоричного імперативу – своєю появою донське козацтво завдячує козацтву українському. Між цими двома полюсами подибуємо низку проміжних точок зору. Окремо слід відзначити той безсумнівний позитив, що джерельна база проблеми вже в основних своїх рисах окреслена, передовсім, зусиллями М. Карамзіна, М. Пудавова та В. Сухорукова.

Джерела та література

1. Татищев В.Н. Лексикон Российской исторической, географической, политической и гражданской. – СПб., 1793. – Ч. II.
2. Болтин И.Н. Примечания на историю древняя и нынешняя России Г. Леклерка. – СПб., 1788. – Т. 1.
3. Ригельман А.И. История или повествование о донских казаках. – М., 1846.
4. Броневский В. История Донского войска. – СПб., 1834. – Т. 1.
5. Карамзин Н.М. История государства Российского. – М., 1990. – Кн. 2. – Т. 8.
6. Скальковський А. Історія Нової Січі або останнього коша Запорозького. – Дніпропетровськ, 1994.
7. Гермайзе О. Україна та Дін у XVII ст. // Записки Київського інституту народної освіти. – Київ, 1928. – Кн. 2.
8. Кулиш П.А. История воссоединения Руси. – М., 1867.
9. Сухоруков В.Д. Историческое описание земли Войска Донского. – Новочеркасск, 1867. – Т. 1.
10. Пудавов М.В. История Войска Донского и старобытность начал казачества. – Новочеркасск, 1890.
11. Иловайский Д.С. История России. – М., 1890. – Т. 3.
12. Абаза К. Казаки. Донцы, уральцы, кубанцы, терки. – СПб., 1894.
13. Быкадоров В. Былое Дона. – СПб., 1908.
14. Савельев А. Трехсотлетие Войска Донского: 1570-1870 гг.: Очерки по истории донских казаков. – СПб., 1870.
15. Сахаров П.П. Происхождение донского казачества // Записки Ростовского-на-Дону общества истории, древностей и природы. – Ростов-на-Дону, 1914.
16. Костомаров Н.И. Бунт Стеньки Разина. – СПб., 1859.
17. Сватомар С.Г. Россия и Дон (1549-1917). – Белград, 1924.
18. Савельев Е.П. Типы донских казаков и особенности их говора. – Новочеркасск, 1908.
19. Быкадоров И.Ф. Донское войско в борьбе за выход к морю (1546-1646). – Париж, 1937.
20. Быкадоров И.Ф. История казачества. – Прага, 1930. – Кн. 1.
21. Волынкин Н.М. Предшественники казачества – бродники // Вестник Ленинградского университета. – 1949. – №8.
22. Мавродин В.В. Славяно-русское население Нижнего Дона и Северного Кавказа X-XIV веках // Ученые записки ЛГПИ. – 1938. – Т. X.
23. История Дона с древнейших времен и до падения крепостного права в России. – Ростов-на-Дону, 1973.
24. Лунин Б.В. Боевое содружество донских и запорожских казаков в борьбе против турецко-татарской агрессии в первой половине XVII в. // Из истории Дона. – Ростов-на-Дону, 1956. – Вып. 1.
25. Попов М.Я. Азовское сидение. – М., 1961.
26. Пронштейн А.П. К истории возникновения казацких поселений и образования сословия казаков на Дону // Новое о прошлом нашей страны. – М., 1967.
27. История СССР с древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции. – М., 1967. – Т. 2.
28. Мишко Д.І. Українсько-російські зв'язки в XIV-XVI ст. – Київ, 1961.
29. Никитин Н.И. О происхождении, структуре и социальной природе сообществ русских казаков XVI – середины XVII века // История СССР. – 1986. – №4.
30. Тхоржевский С. Донское войско в первой половине семнадцатого века // Русское прошлое. – 1923. – Кн. 3.

Summary

The genesis of Don Cossackhood and different ethnic communities taking part in the process are the object of the given research. The author concludes, that despite the prominent historiographic tradition, this problem still lacks special complex investigation. In the last 60 years a reductive approach to the problem has been applied that is a remarkable backward step even in comparison with the achievements of the end of XIX – beginning of XXth century.